

MITEN ÄLYPUHELIN OHJAA KÄYTTÄJÄÄNSÄ?

PERTTU PÖLÖSEN HAASTATTELU

Kirjoittaja: Juho Rissanen, Tulevaisuustyöryhmä,
Helsingin Ekonomit ja BrainStormCorner
Kuva: Satu Kemppainen

Futuristi, säveltäjä, tietokirjailija ja yrittäjä Perttu Pölösen uusi kirja käsittelee sosiaalista mediaa, manipulointimekanismeja ja vaikutuksia. Juho Rissanen haastattelee.

Kirjassa Saisinko huomiosi? kirjoitat, kuinka älypuhelimet ja sosiaalinen media vaikuttavat käyttäjiin. Mikä on tärkein viestisi?

Sosiaalinen media haluaa käyttäjiltään mahdollisimman paljon aikaa. Siksi se on suunniteltu rikkomaan ihmisten itsesäätely. Sovelluksissa on psykologisia mekanismeja, joilla huomio kaapataan ja ohjataan toimintaa. Vaikka tajuaamme, että aikaa kuluu somessa liikaa ja sovellukset varastavat huomiomme, harva on tutustunut käyttöliittymäsuunnitteluun tai näihin mekanismeihin. Siksi kirjoitin kirjan. Kun tunnistamme, miten teknologia ohjaa ajattelua ja jopa arvoja, voimme palauttaa hallinnan itselle. Tempuilta katoaa teho.

Millainen on some-riippuvuuden psykologia, ja miten se vaikuttaa tulevaisuuteemme?

Clay Shirky kirjoitti 2010 kognitiivisesta ylijäämästä: "on liikaa aikaa ja tekemisen puute". Some tarjoaa itseään ruokkivan, eskaloituvan kanavan. Mukana on vahva palkitsemisen elementti huomiona,

arvostuksena ja tykkäyksinä. Saa tuoda itseään esille, ja saa vahvistusta uskomuksille ja peloille.

FOMO eli fear of missing out on pelko, jota some ja älypuhelin hyödyntävät. Ulkopuolelle jäämisen tunne on tehokas käyttäytymisen muuttaja. Moni pelkää että mahdollisuuksia menee ohi, jos puhelin ei ole mukana. Mitä jos pitäisi soittaa hätänumeroon, mutta puhelin ei olekaan mukana? Moni ahdistuu jo kun puhelin on eri huoneessa. Ehkä voisimme harjoitella JOMOa, eli Joy of missing out.

Somen viihde on kuin katsoisi Bradburyn (1953) kirjan Fahrenheit 451 valkoista klovnia tai tv-perhettä. Ne ovat some-influensserin kaltaisia koukuttavia hahmoja, ja imevät ihmisten huomion. Teknologia on nyt kehittynyt: some ei tule tv:stä. Se kulkee mukana puhelimesta ja kerää jopa dataa. 1953 ei osattu ennustaa teknologian kehitystä, mutta klovni vaikuttaa tutulta. Mikä on tulevaisuuden koukuttava "valkoinen klovni"?

Hyvä kysymys. Elämmekö Matrix-elokuvan tapaan vadissa, ja keinotodellisuus syötetään suoraan aivoihin? Ehkä realistisempi kuva on sellainen, että ihmisille tulee jokin raja vastaan. Sopeutumiskykymme on valtava, muttei rajaton. Saturaatiopisteen jälkeen opimme ehkä oppituntimme kantapään kautta. Zuckerberg on sanonut, että videoiden aivoton katsominen ei ole lopulta hyvää liiketoimintaa. Se tuottaa, mutta ihmiset tulevat tajuamaan, että siinä ei ole mieltä. Käyttäjän elämän pilaaminen ei kannata. Vaikka jokin on hauskaa ja luo positiivisia tunteita, on lyhytnäköistä keskittyä vain siihen. Kun riippuvainen saa fiksikin, tulee positiivisia tuntemuksia. Meidän pitäisi silti kysyä, onko henkilö tyytyväinen, kun tuo aine tai asia on hänen elämässään.

Päiväkotiin ei laiteta karkkihyllyä ja sanota, että lapset hillitkään itsensä. Aikuisten maailmasta olemme kuitenkin tehneet sellaisen. Somen kehittäjät, terävät ja taitavat ihmiset, tarjoavat meille "irtokarkkeja" saadakseen huomionsi. Tiedän, etten itse ole tarpeeksi määrätietoinen vastustamaan sitä.

Piilaakson PARC-tutkimuskeskuksessa oli 2000-luvun alulla keskustelua, mihin internetin tiedonjako johtaa. Hehkutettiin, että harvinaiset intressit kohtaavat: vaikkapa harvinaisen taiteen harrastajat löytävät toisensa, ja ilman nettiä se olisi mahdoton-

ta. Mutta kuului soraääni: eikö tiedon jaon mekanismi johda vain siihen, että kovaäänisin voittaa? Kuinka päin asia on tulevaisuudessa?

Kun kilpailu on kovaa, keinot kovenevat. En silti usko, että ihmiset ovat pahoja, vaan some saa huonot puolet esiin. Kyse on suunnittelusta – sosiaalisia järjestelmiä on rekonstruoitu digitaalisiin alustoihin turhan suoraviivaisesti, ja monet lieveilmiöt ovat syntyneet tai kiihtyneet somessa. Jos somen kehitys aloitettaisiin nyt nollasta, keräisin yhteiskuntatieteilijöitä, sosiologeja, filosofeja, pedagogeja, lingvistejä ja kasvatustieteilijöitä miettimään, miten järjestelmä, johon miljarit ihmiset tullaan kytkemään, pitäisi toimia.

Artikkeli liittyy Helsingin Ekonomien Tulevaisuustyöryhmän ja BrainStormCornerin järjestämään, Perttu Pölösen tähdittämään webinaariin, jonka tallenne on katsottavissa eloungessa.

TALLENNETÄRPPI

Perttu Pölönen:
Hyvä suunnittelu on huomaamatonta
Miten älypuhelin ohjaa käyttäjänsä?

elounge.ekonomit.fi/webinaarit
brainstormcorner.com

KIRJAVINKKI

Tutustu haastattelun aiheeseen kirjassa **Saisinko huomiosi?** Se on saatavissa painettuna, e-kirjana sekä Perttu Pölösen itsensä lukemana äänikirjana.

otava.fi/kirjat/saisinko-huomiosi